הדר פרק ששי עירובין סה:

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פ"ב מהלכות עירובין הלכה יא סמג עשין א טוש"ע א"ח סימן שפב סעיף יז:
לא ב מיי' שם:
לב ג מיי' וטוש"ע שם:
לג ד ה מיי' שם הלכה יד וטוש"ע שם סעיף יח:

◆

רב ניסים גאון

ואלא כר' עקיבה דאמר רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה. דברי ר' עקיבה בסוף זה הפרק.

◆

רבינו חננאל

אלמא איתא כמים אין אי לא לא. אמר רבי אלעאי בג' דברים אדם ניכר, בכוסו, בשעה שמתגבר עליו יינו אם יכול לכובשו. בכיסו, כשמתעשר אם דעתו זחה עליו. בכעסו, אם מושל בכעסו לבלתי הסיתו. ואמרי לה אף בשחוקו. אמר רב יהודה אמר רב ישראל וגוי בפנימית וישראל בחיצונה. אוקימנא בשעירבו הפנימית עם החיצונה, ואסרום ר' ור' חייא כר' אליעזר [בן יעקב] דאמר אין אוסר עד שיהו שני ישראלים אוסרין זה על זה, וכיון דעירבו הויין להו הפנימית והחיצונה כחדא, ואינון תרי ישראלים וחד גוי, וכר' עקיבא דאמר רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה. בעי מיניה ר' אליעזר מרב, ישראל וגוי בחיצונה וישראל בפנימית מהו. משתכח דיי[ר] בהדי גוי כהאי גוונא אי לא, מהו דתימא התם הוא דישראל וגוי בפנימית איפשר דדאיר, דאמ' גוי מירתת למיקטליה לישראל, סבר אי אמרין לי ישראל דהוה בהדך היכן הוא, וישראל וגוי בפנימית, אגת קו[ל]טלתיה לו, (מרהת) [מרתת] ולא קטיל ליה. אבל הכא אי אמרין לי ישראל דהוה הכא היכן הוא. א"ל נפק אזל ליה לעלמא, וכיון דלא מירתת קטיל ליה, הילכך משום הא לא דאיר ישראל בהדיה. ואי דאיר ישראל בהדיה לא חיישינן. או דילמא הכא נמי מירתת, סבר דילמא כד קטילנא ליה נפיק מן הפנימית ומשכח ליה בידי. א"ל תן לחכם ויחכם עוד. כלומר זו כמו זו ושתיהן אסורות. ריש לקיש ותלמידיה דר' חנינא איקלעו לההוא פונדק דלא הוה שוכר גוי (התם) [והוה] משכיר כו'. פי' ההוא פונדק הוה משכיר מצי מסליק לכל מן דהוה דאיר בההוא פונדק, מיהו השתא לא סלקיה, מהו דתימא כיון דמצי מסליק להו אגרינן מן המשכיר דרשותיה הוא. או דילמא כיון דלא סלקיה לא. אמר ריש לקיש נשכור ולכשנלך אצל רבותינו שבדרום נשאל. אייתו שיילוה לר' אפס אמר להו יפה עשיתם ששכרתם. וכן ר' חמא ב"ר יוסף ור' חייא בר אבה ור' אסי איקלעו לפונדק ולא הוה ביה גוי, ואתא גוי בשבת. ומיבעיא להו שוכר כי מערב דמי, מה מערב מבעוד יום אין משחשיכה לא, אף שוכר כוותיה. או דילמא שוכר כמבטל רשות דמי, מה ביטול רשות אפילו בשבת, דתנן בית הילל אומרים אפילו משתחשך, אף שוכר בשבת שרי. אמר להו רבי חמא נשכור, סמכו על דבריו ושכרו, ואתו ושיילוה לרבי יוחנן ואמר להו

התם טעמא מאי משום דשכיח דדייר. וא"ת כיון דשכיח אם כן פנימי במקומו אמאי מותר דע"כ לא שרי ראב"י יחיד במקום נכרי אלא משום דלא שכיח דדייר וי"ל כיון דרוב פעמים חד לא שכיח לא פלוג רבנן ושרו בכולהו וא"ת א"כ מאי קמיבעיא ליה אבל הכא אמינא כו' נהי דלא שכיח מ"מ ליתסר דלא פלוג רבנן בכל תרי במקום נכרי וי"ל דלחומרא לא אמר דלא פלוג:

ריש לקיש ותלמידי ר' חנינא. כאן מוכיח כדברי ר"ת דר"ל גברא רבה הוה קודם שבא לפני רבי יוחנן דהאי עובדא הוה סמוך לפטירתו של רבי כיון דשייליה לרבי אפס דר' אפס לא חיה אחר רבי אלא שתי שנים ומחצה כדאיתא בכתובות בסוף הנושא (דף קג:) וכן משמע בפ' הבע"י (יבמות נז.) גבי שמעתא דקהל גרים אקרי קהל(ו): **איקלעו** לההוא פונדק. פי' בקונטרס והיו יראין שמא יבא נכרי בשבת רוצה לומר דאם לא היה בא לא היה אוסר והיינו כרבי יהודה דתנן בפרק כילד משתתפין (לקמן דף פו.) המניח ביתו והלך לשבות בעיר אחרת אחד ישראל ואחד נכרי אוסר (ד) רבי יהודה אומר אינו אוסר כו' ואע"ג דפסקינן לעיל בפרק מי שהוציאוהו (דף מז.) דהלכה כר"ש דאמר אפילו הניח את ביתו והלך לשבות אצל בתו באותה העיר אינו אוסר לא בא ר"ש להחמיר בנכרי יותר מרבי יהודה אלא לגמרי בא להקל ולהתיר בישראל טפי מרבי יהודה דאפילו באותה העיר שרי שכבר הסיח מדעתו ועוד דקיימא לן כדברי המיקל בעירוב ואע"ג דרבי יוחנן לית ליה (ה) דלגמרי קאמר הנהו כללי דפרק מי שהוציאוהו (שם דף מו:) דר' יהודה ור"ש הלכה כרבי יהודה אפי' בעירוב מדבעי למידק דרב לית ליה הני כללי מדאשכחנא דפסיק כר"ש בההיא דעירוב מ"מ קיימא לן כרבי יהושע בן לוי לגבי ר' יוחנן דקאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב כמו שרגיל ר"ת לדקדק ממגילה פרק בתרא (דף כ.) גבי ואת (ו) הבית הגדול שרף באש(ו):

דלא הוה שוכר. לא היה שם אפי' אחד מבני ביתו דהא אמרינן לקמן (ז) דשוכר אפי' משכירו ולקיטו ואשתו נמי אם היתה שם היתה יכולה להשכיר כדמשמע לקמן (ח) גבי ההוא טורזינא:

דאתא נכרי בשבתא. פירש בקונטרס ומאתמול לא הוו מצו לאיערובי דיורין מישראל דהוו ביה משום דנכרי אסר עלייהו אע"ג דליתיה ודבריו תמוהים שפירש סוגיא זו דלא כהלכתא דקיימא לן דאין נכרי אוסר אלא היכא דאיתיה כדפירשתי לעיל [ד"ה איקלעו] וכדפי' נמי בקונט' בההיא עובדא דלעיל וכפי' רש"י אחרים מצאתי דמאתמול שפיר מצו לאיערובי דיורין דישראל דהוו ביה משום דנכרי לא אסר עלייהו היכא דליתיה אמרו מהו למיגר מיניה והדר נבטל רשותא לגבי דחד דההוא יהא מותר להוציא עד כאן לשון הקונטרס והדין עמו שפירש דבעי ביטול אחר שכירות כדמוכח כולה שמעתא דבעי תרתי שכירות וביטול ואף על פי שעירבו לא משתרי בשכירות לחודיה דמיד כשבא הנכרי בטל ליה עירוב וכי הדר שכרו אין העירוב חוזר לקדמותו אף על גב דבספינות אמר במסכת שבת (דף קא.) ספינות קשורות זו בזו מערבין ומטלטלין מזו לזו נפסקו נאסרו חזרו ונתקשרו חזרו להתירן הראשון שאני הכא דמתחילה כשעשה העירוב אין סופו להתקיים כל השבת שעתיד הנכרי לבא אבל התם אין הספינות עומדות להפסק ואף על גב דהיכא דשבת אחד מבני חצר ולא עירב אין עירובו בטל אלא מבטל היחיד רשותו לאותן שעירבו ומותרין להכנים ולהוציא שאני התם

דמזו

אי נשפך בביתו כמים איכא ברכה ואי לא לא א"ר אילעאי בשלשה דברים אדם ניכר בכוסו ובכיסו ובכעסו ואמרי ליה אף בשחקו: אמר רב יהודה אמר רב ישראל ונכרי בפנימית וישראל בחיצונה בא מעשה לפני רבי ואסר ולפני ר' חייא ואסר יתוב רבה ורב יוסף בשילהי פירקיה דרב ששת ויתיב רב ששת וקאמר כמאן אמרה רב לשמעתיה כר' מאיר כרכיש רבה רישיה אמר רב יוסף תרי גברי רברבי כרבנן ליטעו בהאי מילתא אי כרבי מאיר למה לי ישראל בחיצונה וכי תימא מעשה שהיה כך היה והא בעו מיניה מרב פנימי במקומו מהו ואמר להן מותר ואלא מאי כר"א בן יעקב האמר עד שיהו שני ישראלים אוסרין זה על זה אלא כר"ע דאמר רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה למה לי נכרי אפילו ישראל נמי אמר רב הונא בריה דרב יהושע לעולם כר' אליעזר בן יעקב וכרבי עקיבא והכא במאי עסקינן כגון שעירבו וטעמא דאיכא נכרי דאסיר אבל ליכא נכרי לא אסיר בעא מיניה רבי אליעזר מרב ישראל ונכרי בחיצונה וישראל בפנימית מהו התם טעמא משום דשכיח דדייר דמירתת נכרי וסבר השתא אתי ישראל ואמר לי ישראל דהוה גבך היכא אבל הכא אמינא ליה נפק אזל ליה או דילמא ה"נ מירתת דסבר השתא אתי ישראל וחזי לי א"ל יתן לחכם ויחכם עוד ר"ל ותלמידי דרבי חנינא איקלעו לההוא פונדק ולא הוה שוכר והוה משכיר אמרו מהו למיגר מיניה כל היכא דלא מצי מסליק ליה לא תיבעי לך דלא אגרינא כי תיבעו היכא דמצי מסליק ליה מאי כיון דמצי מסליק אגרינא או דילמא השתא מיהא הא לא סלקיה אמר להן ריש לקיש נשכור ולכשנגיע אצל רבותינו שבדרום נשאל להן אתו שיילו לר' אפס אמר להן יפה עשיתם ששכרתם רבי חנינא בר יוסף ור' חייא בר אבא ור' אסי איקלעו לההוא פונדק דאתא נכרי מרי דפונדק בשבתא אמרו מהו למיגר מיניה שוכר כמערב דמי מה מערב מבעוד יום אף שוכר מבעוד יום או דילמא שוכר כמבטל רשות דמי מה מבטל רשות ואפילו בשבת אף שוכר ואפילו בשבת רבי חנינא בר יוסף אמר נשכור ור' אסי אמר לא נשכור אמר להו ר' חייא בר אבא נסמוך על דברי זקן ונשכור אתו שיילו ליה לרבי יוחנן אמר להן

איפה

אם נשפך בביתו כמים. הוי בכלל ברכה ואי לא לא: **אדם ניכר.** אם הגון הוא: **בכוסו.** אם דעתו מיושבת עליו ביינו: **בכיסו.** כשנושא ונותן עם בני אדם אם באמונה הוא עוסק: **בכעסו.** שאינו קפדן יותר מדאי: **ישראל ונכרי בפנימים.** שתי חצירות זו לפנים מזו והיה לו לבן פנימית דריסת הרגל על בן חיצונה: **ואסר.** בחיצונה עד שישכיר: **בשילהי פירקיה.** לאחר שסיים הדרשה: **כר"מ.** דלא בעי שני ישראלים אוסרין זה על זה: **כרכיש רבה רישיה.** הודה לדבריו: **למה לי ישראל בחיצונה.** דבעינן שני ישראלים: **פנימי במקומו.** בחצר הפנימית: **מהו.** להוציא מביתו לחצר: **אמר להם מותר.** אלמא לא אסר אלא בחיצונה שרשות שני ישראלים שולטת בה: **אוסרים זה על זה.** והני לאו אוסרים זה על זה נינהו דהא אמרי רבנן בשילהי פירקין [עה.] רגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה משום דריסת הרגל ואף על פי שלא עירבה עמה: **ואלא.** רב כר"ע ס"ל והוו להו שני ישראלים אוסרין זה על זה הלכך אסר נכרי עלייהו למה לי משום נכרי ישראל פנימי לחודיה נמי אסר על חיצון: **לעולם כר"א** (א). משום הכי פנימי במקומו מותר וחיצון אסור משום דריסת הרגל דפנימי כר"ע וכיון דאסר עליה הוו להו בחיצונה שני ישראלים אוסרין זה על זה ומהני נכרי לבטל את עירובן אפילו עירבו ואי ליכא נכרי כי עירבו שרי: **דמירתת נכרי.** להרוג את ישראל הדר עמו בפנימית דסבר אתי ישראל דחיצונה ותבע ליה מיניה ולא מצינא למימר ליה נפק אזיל ליה לברא דאמר לי אי הוה נפיק אנא חזא ליה: **תן לחכם ויחכם עוד.** כי היכי דהתם אסור הכא נמי אסור: **איקלעו לההוא פונדק.** דהוו דיירי ביה בההוא חצר תרי ישראלים וחד נכרי ששכר את דירתו מחבירו נכרי ואותו שבת לא היה שם אותו נכרי השוכר אלא נכרי המשכיר והיו יראים שמא יבא נכרי בשבת: (ב) **פונדק.** יש בו חדרים פתוחין לחצר והאכסנאים נכנסים בהן ואוסרין זה על זה בשבת: **היכא דלא מצי מסליק ליה.** משכיר לשוכר עד זמנו: **לא תיבעי לך.** דודאי [לאו] ברשותיה הוא ולא מצינן למיגר מיניה: **נשכור.** דספק דבריהם להקל: **דאתא נכרי בשבת.** דמאתמול שפיר מצו לערובי דיורין דישראל דהוו ביה משום דנכרי לא אסר עלייהו היכא דליתיה (ג) ולא עירבו מאתמול ולא הוו (מצי) מטלטלי בחצר כי אתא נכרי אמרי מהו למיגר מיניה והדר נבטל רשות לגבי חד וההוא מיהו לישתרי להוציא: **מה מבטל רשות אפילו בשבת.** כדתנן במתניתין) בית הלל אומרים משתחשך כו':

לא

מסורת הש"ס

א) ד"ה זוטא פ"ה ע"ש, ב) [חולין קו:], ג) [פסחים פב: ר"ה יד: כתובות ו. כז. קדושין עו. ב"ב קנה: ע"ז לח.], ד) [לעיל נט: לקמן עה.], ה) נ"ל ר' אלעזר, ו) [לקמן סט:], ז) [וע"ע תוס' ב"מ פד. ד"ה לא הדרת ותוס' יבמות נו. ד"ה אמאן], ח) [ועי' תוספות חולין נז. ד"ה אמר רבה וכו' דר"ת עצמו חזר ודחה ראיה זו ועמ"ש במגילה ט. בתוס' ד"ה טומיה].

◆

תורה אור השלם

א. תן לחכם ויחכם עוד הודע לצדיק ויוסף לקח: משלי ט ט

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לעולם כר"א ב"י משום הכי: (ב) ד"ה איקלעו וכו' שמא יבא העו"ג בשבת. לישנא אחרינא פונדק יש בו: (ג) ד"ה דאתא עו"ג וכו' היכא דליתיה (ולא עירבו מאתמול ולא הוו מטלטלי בחצר) תא"מ ונ"ב ס"א אין זה וכן מוכח בתוספ' דלא גרסי ליה גם בס"א מצאתי וי"ל דעו"ג לא אסר עלייהו היכא דליתיה ועירבו מאתמול והוי מצי מטלטלי בחצר: (ד) תוס' ד"ה איקלעו וכו' ואי נכרי אוסר דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר: (ה) בא"ד ואע"ג דרבי יוחנן לית ליה הלכה כדברי המיקל בעירוב לגמרי קאמר: (ו) בא"ד נ"ב ואת כל בית גדול שרף: (ז) ד"ה דלא וכו' אמרינן לקמן. נ"ב דף פ"ו ע"א: (ח) בא"ד כדמשמע לקמן. נ"ב פ' חלון דף פ ע"א:

◆

גליון הש"ס

גמ' א"ל תן לחכם ויחכם עוד. בב"ק דף קיא ע"ב: תוס' ד"ה דלא הוי שוכר וכו' כדמשמע לקמן. דף פ ע"א ועי' בתוספות שם ד"ה אתו לקמיה וצ"ע:

◆

מוסף רש"י

רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה. כגון ב' חצירות זו לפנים מזו, והחיצונה פתוחה לרה"ר והפנימית אין לה פתח לרה"ר אלא יוצאת דרך חיצונה, ולא מיבעיא היכא דעירבו דיורין שבחיצונה לבדן ובני פנימית לא עירבו ביניהן לבדן להיות מותרין בתשמיש חצר לעצמו, דהויא רגל האסורה במקומה דאסרה דריסת הרגל דידהו לחיצונה אפילו לרבנן, דכיון דבחצר דגופייהו אסרי ליכא למכפינהו לתיחד דשא דידהו ויתמחו על דריסת הרגל שיש להן על החיצונה, אלא אפילו עירבו זו לעצמה וזו לעצמה, דהויא פנימית מותרת במקומה, פליג ר"ע ואומר דריסת הרגל דידיה אסרה אחיצונה ופנימית מותרת וחיצונה אסורה (לעיל נט:).